

кандидат філологічних наук,
доцент кафедри
англійської філології
Львівського національного
університету імені Івана Франка

СЕМАНТИЧНІ ТА ПРАГМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРЕДИКАТИВНИХ ПРИКМЕТНИКІВ

Семантичні особливості прикметників у функції предикатива ніколи не залишались поза увагою як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників. Проте варто зазначити, що при цьому увага в основному зосереджувалась на сполучуваності певних прикметників із відповідними дієсловами-зв'язками та на зміні значення всієї структури у разі вживання того чи іншого дієслова-зв'язки чи предикативного прикметника. Наприклад:

- Well, there's no point in **getting angry** about it.
- I **'m** certainly not **angry**.
- You **sound angry** (P. Cornwell, "The Body Farm", p. 175).

Варто також сказати, що якщо мова йде про зміни загального значення всієї структури Vcop+Adj (залежно від її компонентів), то найсуттєвішими вони є у групі дієслів-зв'язок, що виражають «становлення ознаки», центр якої формують дієслова "become", "go", "grow", "get", "fall", "turn". У випадку дієслова "become" наголошується на тривалості зміни. Результати несущільної вибірки засвідчують, що найчастотнішими прикметниками, які сполучаються із дієсловом "become" є aware, conscious, self-conscious, unbearable, intolerable, irritable, significant, intimate, apparent, visible, different, general, serious, furious.

Структури з "get" вказують на зміну до гіршого або ж виражають негативну оцінку зміни: get drunk, mad, angry, hungry, soaked, wet, light-hearted, tired, bored, not any younger, not any better, sick, worse.

Речення з дієсловом-зв'язкою "go" загалом позначають зміну до погіршення фізичного, психічного чи фінансового стану пацієнта / об'єкта: go blind, hungry, loose, white, pink, dry, sour; go mad, crazy, silly, wild, insane; go finally, literally, a little mad; go broken, bankrupt, bust, penniless.

З точки зору семантичного наповнення спільним для структур із дієсловами go/turn є те, що в обох випадках зміна відбувається поза волею агенса: go blind, go hungry, go mad; turn grey/ white (of hair), turn sour.

Конструкція із дієсловом "grow" вказує на поступовість зміни і дуже часто вживається з предикативом у вищому ступені порівняння: "You will be less unpleasant and I'm afraid less talented as you **grow older**" (I. Shaw "Beggars Man. Thief", p. 286).

Однак вивчення прикметників у функції предикатива, як засвідчують усі вище перелічені приклади, зводилось до аналізу їхньої комбінаторики з тими чи іншими дієсловами-зв'язками, але не фокусувалось на семантичних, синтагматичних та прагматичних особливостях предикативних прикметників.

При тому, що своєрідність предикативних прикметників зазначалась уже у самих назвах, якими послуговувались дослідники "predicative adjective" [12], "predicated" [5], "adjectival" [7], все ж мало вивченими залишались випадки, коли прикметник у функції предикатива не займав кінцевої позиції, тобто за ним слідував прийменниковий зворот, to+Infinitive або that clause – інакше кажучи, мала місце прикметникова комплементарність. У роботах зарубіжних дослідників зазначається, що серед прикметників у функції предикатива є цілий ряд таких, за якими мусить слідувати прийменникова фраза чи інфінітив [6, p. 383]. Досить докладний перелік прикметників, за якими слідує той чи інший прийменник, подає граматику Collins COBUILD English Grammar [8].

Мета статті – дослідити семантичні та прагматичні особливості структури Vcop+Adj, де у позиції комплемента перебувають прикметники із різними прийменниками, а також підрядне речення чи інфінітив.

Чи не першим у вітчизняній лінгвістиці на особливості предикативних прикметників звернув увагу Г. Почепцов. Відповідно до того, чи займали прикметники кінцеву позицію, вчений поділив їх на прикметники неспрямованої і спрямованої ознаки. В рамках запропонованої класифікації до прикметників неспрямованої ознаки належали прикметники, які могли достатньо повно охарактеризувати предмет без приєднання залежних слів. До цієї групи входять прикметники на позначення кольору (dark, light, yellow, green, red), розміру (small, big), температури (hot, cold, warm), ваги (heavy, light), а також деякі відносні прикметники (wooden, iron, Indian). Прикметники цієї групи можуть вживатися як атрибутивно, так і предикативно [3, с. 60]. Наприклад: He too had changed; a pale summer coat, a **white** shirt, a purple bow tie (J. Fowles "The Ebony Tower" p. 58). Her face went **white** (J. Fowles "The Ebony Tower", p. 148).

Прикметники неспрямованої ознаки можуть приєднувати залежні елементи (найчастіше це обставини ступеня дії), однак таке приєднання має факультативний характер. Наприклад: That's why I was **so crazy** to get this job (S. Maughan "Theatre" p. 17). That would be **terribly kind** of you (S. Maughan "Theatre" p. 17). You're **simply wonderful** in it (in the play) (S. Maughan "Theatre" p. 16). Cf.: That's why I was **crazy** to get this job. That would be **kind** of you. You're **wonderful** in it.

Що ж стосується прикметників спрямованої ознаки, то вони не можуть утворювати структурно завершену синтаксичну конструкцію без обов'язкового синтаксично залежного оточення. Найчастіше в ролі

обов’язкового залежного елемента виступає прийменниковий додаток [3, с. 61]. Крім того, натрапляємо на to+ infinitive, а також that clause.

Здатність актуалізувати спрямовану ознаку, як правило, реалізується у предикативній позиції. Саме тому характерною рисою прикметників другої групи є те, що вони переважно (а в деяких випадках – виключно) вживаються у функції предикатива.

Багато прикметників спрямованої дії демонструють паралелізм із дієсловами спрямованої дії. Cf.: **be fond of – love; be suspicious of – suspect; be envious of – envy; be appreciative of – appreciate.**

У деяких випадках цей паралелізм може доповнюватися і матеріальною спільністю прикметника і дієслова, тобто спільністю морфемного складу. Прикметник спрямованої дії в таких випадках виражає ознаку близьку за змістом до дії. За таких умов прикметник компенсує відсутність у лексичній системі мови відповідного дієслова [3].

Тут варто згадати, що в багатьох випадках прикметники в предикативній позиції разом із дієсловом зв’язкою є єдиною облігаторною формою вираження наявності чи становлення кваліфікації в англійській мові [2, с. 19–20]. Процеси, що позначаються моделлю Vcop + Adj, колись мали дієслівну форму вираження. Cf.: Old English **ealdian** – New English **grow old**; Old English **adeafian** – New English **go deaf**.

Як слушно зазначає Г. Почепцов, прикметники спрямованої ознаки можуть вживатися як з обов’язковими залежними елементами, так і без них. Cf.: **Jealous**... she couldn’t help feeling angry and **jealous**. ... she was **jealous of** his friends...(S. Maugham “Theatre” p. 29). **jealous of** the games, **jealous of** the the men’s luncen’s (S. Maugham “Theatre” p. 47).

Як правило, прикметники спрямованої ознаки, або ж прикметники, що вимагають обов’язкового прийменникового звороту, вживаються з визначеним прийменником, що, в свою чергу, конкретизує і лексико-семантичне значення цього прикметника в позиції предикатива (або ж, послуговуючись термінологією зарубіжних вчених, прикметника з обов’язковою комплементарністю).

Відповідно до списків, на які натрапляємо у Collin’s COBUILD Student’s Grammar [9], семантика прикметника із прийменниковим зворотом певною мірою визначається саме прийменником.

Так, на причину стану, в якому перебуває підмет, вказують прийменники **“of”** та **“with”**:

Oh Jimmy? Dear? (I’m) **Wild with** happiness and **sick with** anxiety (S. Maugham “Theatre” p. 44) > Happiness was the reason for making her wild and anxiety was the reason for making her sick.

Even after all these years she was a little **frightened of** Julia (S. Maugham “Theatre” p. 120) > It was **Julia that made her a little frightened** > Julia was **the reason for making her a little frightened**.

Ця ж структура також вказує на риси характеру людини:

That would be **terribly kind of** you. I’ve never been to a rehearsal in my life (S. Maugham “Theatre” p. 17) > She was **a terribly kind woman** to allow an outsider to be present at the rehearsal. How **clever of** you to work it out > He was **a clever man** to work it out. У цьому значенні вживаються прикметники **brave, clever, good, kind, nice, polite, sensible, stupid, wrong** [9, с. 42].

Приклади з прийменником **“of”** є численними. He’s always much more **aware of** what he’s doing than you think (J. Fowles “The Ebony Tower”, p. 89). He seems **suspicious of** my movements (E. Kostova “The Historian”, p. 138). Besides, they were **jealous of** London (S. Maugham “Theatre”, p. 32). Julia was **proud of his principles** (S. Maugham “Theatre”, p. 37). ... a plain girl, shy and convinced of the attractions of virtue (K. Desay “The Inheritance of Loss”, p. 91). She was **conscious of** their glances (S. Maugham “Theatre”, p. 72). Even after all these years she was a little **frightened of Julia** (S. Maugham “Theatre”, p. 120). I **got tired of waiting**, so I’ve rung you up instead (S. Maugham “Theatre”, p. 85)... now here she was – white pantsuit, bobbed hair, vanity case and **capable of** doing macarena (K. Desay “The Inheritance of Loss”, p. 166).

Вживання прийменника **“at”** після прикметників **amazed, astonished, shocked, surprised** etc., вказує на дуже сильні емоції. Наприклад: But if I tried to get him on the subject when he was sober he **got mad at me** (S. Maugham “The Razor’s Edge”, p. 107). Kosti was **as sore as hell at my leaving him** (S. Maugham “The Razor’s Edge”, p. 105).

Варто зазначити, що як вказують автори “A University Grammar of English”, у випадку вживання у функції предикатива ад’єктивованого дієприкметника минулого часу структура має активний еквівалент, тобто її аналогом слугують речення з дієсловом в активному стані:

He was surprised at her behavior > Her behavior surprised him. We were worried about situation > The situation worried us. При цьому дієслова активного стану в аналогічних ситуаціях мають каузативний характер. Наприклад: The situation caused us to worry [11, p. 309].

Ця ж структура вживається, коли мова йде про певні навички, здатність, уміння: Well, you know when people **are no good at anything else**, they become writers (S. Maugham “The Razor’s Edge”, p. 37). Very unskilled **at drawing** borders ... (K. Desay “The Inheritance of Loss”, p. 143).

Прийменник **“to”** вказує на:

а) схожість: My problems are very **similar to yours**. У цьому значенні із прийменником **“to”** вживаються прикметники **close, equal, similar, related, identical** [9, p. 42];

б) вірність/відданість: She’s been so **different to me** lately (S. Maugham “Theatre”, p. 120). I’ve been such a **loyal friend to her** (S. Maugham “Theatre”, p. 120).

Вживання прийменника **“for”** подає додаткову інформацію про особу чи річ, наділену певною властивістю. Наприклад: It’s difficult for young people on their own [9, с. 42].

У багатьох інших випадках, тобто у випадках вживання прикметників із прийменниками, подається характеристика підмета, що визначається ознаками «живе/неживе». Наприклад: It's difficult **for young people** on their own. It was unusual **for them** to go on weekend. She was **rude to him** for no reason. It was **rude of him** to leave so suddenly. They are getting pretty **fed up with him**. В наступному ж реченні вживання прикметників "angry", "nervous" разом із прийменником "about" подає характеристику підмета як "неживе"[9, p. 42]: He was **nervous about his health** (S. Maugham "The Razor's Edge", p. 107). I'd been feeling strangely **nervous about my research there** (E. Kostova "The Historian", p. 138).

Щодо моделі, де після прикметника вживається інфінітив, то структурно вони характеризуються як моделі, в яких підмет головного речення та інфінітива збігаються.

Семантично – це структури, що:

а) описують емоційний стан підмета: He **was ashamed** to let anybody see his home (K. Desay "The Inheritance of Loss", p. 198); б) бажання чи небажання: They found her beautiful and she **was willing** to appreciate anyone who would think so (K. Desay "The Inheritance of Loss", p. 182); в) висловлюють думку стосовно когось чи чогось: It was **wrong of him** to have set all those ordinaries upon her (K. Desay "The Inheritance of Loss", p. 119).

У всіх випадках ми маємо адресатну спрямованість предикативних прикметників, що при докладнішому, розширенішому аналізі може класифікувати їх як складові того чи іншого мовленнєвого акту.

Cf.: "She looked up and he felt a deep pang".

"Back at the dining table, the mathematics books beetwen them, tortured by the graphs, by decimal points of measurement, Gyan was **conscious of** the fact that a being so splendid should not be seated before a shabby textbook; it was **wrong of him** to have forced these ordinaries **upon her**..." (K. Desay "The Inheritance of Loss", p. 119).

Уся ситуація виражає докір, який відчуває адресант та імпліцитне відчуття вини з боку адресата: "she looked up and he felt pang".

Розглядаючи структури, в яких за прикметником слідує інфінітив, варто звернути увагу на той факт, що зовнішньо, здавалося б, ідентичні структури глибинно цілком різняться за змістом.

Так, серед п'яти структур, де за прикметником у функції предикатива слідує інфінітив, (1) Bob is splendid to wait; (2) Bob is slow to react; (3) Bob is furious to hear it; (4) Bob is hesitant to agree with you; (5) Bob is hard to convince [11, p. 310] – цілком відмінною за змістом є остання структура, де підмет речення є об'єктом інфінітивного сполучення, а отже, для вірної передачі змісту речення у складі інфінітивного сполучення мусить бути перехідне дієслово. У випадку неперехідного дієслова маємо граматично невірне речення *Bob is hard to arrive. Трансформи, які вказують на те, що підмет речення є об'єктом, а не підметом інфінітивної групи, – це такі, де у ролі підмета виступає інфінітив або ж безособовий займенник "it". Bob is hard to convince > To convince Bob is hard > It is hard to convince Bob.

Структура (1) допускає екстрапозицію Bob is splendid to wait > It is splendid for Bob to wait, а також трансформу, при якій позицію комплемента займає іменник модифікований прикметником: Bob is a splendid man to wait.

У випадку інших структур, як уже зазначалось, йдеться про виявлення бажання чи небажання виконувати певну дію, або ж дію, яка має сильне емоційне забарвлення. За таких умов інфінітив вживається після прикметників **eager, keen, willing, reluctant**.

Щодо структури (3), то вона, зазвичай, вживається з прикметником, що виражає емоції; інфінітив, який слідує, має каузативний характер: Bob is furious to hear that > To hear that made Bob furious. It has made Bob furious to hear that.

У структурах (3) і (4) поряд із дієсловом-зв'язкою "be" часто натрапляємо на дієслово "feel".

Трансформую структуру (2) може бути речення, при якому прикметник перетворюється на прислівник: Bob is slow to react > Bob reacts slowly.

Щодо моделі (5), то варто зазначити, що як і у випадку конструкції (1), вона допускає трансформи, де позицію комплемента займає іменник: Bob is a hard man to convince > Bob is a pleasure to teach [11, p. 310–311].

У випадку структури Vcop + Adj + that clause поряд з аналізом дієслів, що вживаються у підрядному реченні, на особливу увагу заслуговує класифікація прикметників, після яких вживається підрядне речення. Їх поділяють на:

а) **фактичні**, тобто пов'язані з фактами, описом. Наприклад: I am sure (that) you owe more than you said (S. Maugham "Theatre", p. 92). I felt **sure** stealing glances at his cheerful, unchanged profile that the message had registered in only one direction (E. Kostova "The Historian", p. 225). I'm **sure** that there's no one hiding in our church (E. Kostova "The Historian", p. 206);

б) **прикметники, що виражають емоції**. Наприклад: What Michael was saying made her so **angry** that she recovered her self-control (S. Maugham "Theatre", p. 120);

в) **прикметники, що виражають бажання чи небажання**: I'm not very **keen** about acting any more (S. Maugham "Theatre", p. 17).

З точки зору мовленнєвих ситуацій, в яких виступають предикативні прикметники, відповідно до однієї з найбільш поширених класифікацій, вони належать до експресивів [4, с. 86], тобто передають психологічний стан мовця щодо реальних справ, характеризують ступінь його відвертості, вживаються для вираження вдячності, привітання, вибачення, співчуття, розчарування тощо.

Так, певною мірою семантика прикметника “sorry” підказує, що в ситуації, що слідує, йдеться про **вибачення**: “I’m **sorry**. Her dark face hadn’t asked for pity but I felt it.” I wish I had some clues for you here but you see how it is. I can’t explain it either”.

“At least we, believe each other” (E. Kostova “The Historian”, p. 202). Наступний приклад демонструє вживання предикативного прикметника для **висловлення компліменту/похвали**:

“... what I don’t know about acting isn’t worth knowing. I think you’re a genius”

“It’s **sweet** of you to say so” (S. Maugham “Theatre”, p. 24).

Вдячність:

“What nonsense! You know I’ve got more money than I know what to do with. Can you grudge me the happiness it gives me to get you out of a hole?”

“It’s **awfully kind** of you. You don’t know what a relief it is. I don’t know how to **thank** you” (S. Maugham “Theatre”, p. 92).

Докір:

“God knows I don’t grudge her anything”, she sobbed. She’s been **so different to me** lately. She’s been **so cold**. I’ve been such a loyal friend to her, Michael”.

“Yes, dear, I know you have”.

“Had I but served my God with half the zeal I served my King...” (S. Maugham “Theatre”, p. 120).

Деякі дослідники [1; 10] не виділяють експресиви як окремий мовленнєвий акт. На їхню думку, їх варто кваліфікувати як констативи або перформативи. Наші спостереження засвідчують, що таке твердження має підстави, коли у функції предикатива виступає іменник, а не прикметник.

Підсумовуючи, можна сказати, що вивчення структури Vcop+ Adj, має обов’язково включати розширені варіанти цієї конструкції, а саме: вживання предикативних прикметників із певними прийменниками, як і моделі, де за предикативним прикметником слідує інфінітив чи підрядне речення. У першому випадку необхідність вивчення предикативних прикметників разом із різними прийменниками зумовлена тим, що зміст усієї структури залежить від вживання того чи іншого прийменника. Що ж до моделі з інфінітивом, то варто пам’ятати, що однакова поверхнева структура може мати своїми відповідниками різні глибинні структури.

Перспективою подальших досліджень може бути і вивчення каузативного значення, яке демонструють деякі структури з прийменниковою комплементациєю, як і структури Vcop+to+Infinitive та Vcop+that clause. Каузативний характер цих структур може слугувати підставою для включення їх до макрополя каузативності як периферійних компонентів.

Не варто залишати поза увагою і той факт, що в деяких випадках структури з предикативними прикметниками поділяють риси прислівників та є взаємозамінними, що засвідчує нечіткість частиномовних кордонів англійської мови. Щодо прагматики предикативних прикметників, то їхнє докладніше дослідження може розширити спектр мовленнєвих актів, в яких вони вживаються: вони можуть ілюструвати квеститиви та мовленнєві акти характеристики, що, в свою чергу, поділяються на кваліфікативи та квантитативи.

Література:

1. Иванова И.П. Теоретическая грамматика современного английского языка / И.П. Иванова, В.В. Бурлакова, Г.Г. Почепцов. Москва: Высшая школа, 1981. 235 с.
2. Огоновська О.В. Дієслівне заміщення в англійській мові. Львів: Світ, 1991. 126 с.
3. Почепцов Г.Г. Синтагматика англійського слова. Київ: Вища Школа, 1976. 109 с.
4. Яшенкова О.В. Основи теорії мовної комунікації. Київ: ВЦ Академія, 2010. 312 с.
5. Allen R. The Verb System of Present Day American System. The Hague; Paris: Mouton@Co, 1966. 303 p.
6. Celce Murcia M. The Grammar Book: An ESL/EFL Teacher’s Course / M. Celce Murcia, D. Larsen-Freeman. Heinle@Heinle, 1999. 854 p.
7. Chatman S. Pre-adjectivals in the English Nominal Phrase. American Speech. 1960. Vol. 35.1–4. p. 83–100.
8. Collins COBUILD English Grammar / ed. by J. Sinclair. London: Harper Collins, 1990. 590 p.
9. Collins COBUILD Student’s Grammar / ed. by J. Sinclair. London: Harper Collins, 1991. 263 p.
10. Morokhovska E.J. Fundamentals of English Grammar. Theory and Practice. Kyiv: Vysca Skola, 1993. 475 p.
11. Quirk R. A University Grammar of English / R. Quirk, S. Greenbaum, G. Leech, J. Svartvik. Moscow: Vyssaja skola, 1982. 391 p.
12. Zandvoort R. A Handbook of English Grammar. London, 1968. 349 p.

Літературні джерела:

1. Cornwell P. The Body Farm. New York: Berdley Books, 1955. 351 p.
2. Desay K. The Inheritance of Loss. New York: Grove/Atlantic, Inc., 2006. 357 p.
3. Fowles J. The Ebony Tower. Eliduc. The Enigma. Moscow: Progress Publishers, 1980. 246 p.
4. Kostova E. The Historian. Little, Brown and Company Hachette Book Group, 2005. 909 p.
5. Maugham S. The Razor’s Edge. London: Pan Books, 1976. 313 p.
6. Maugham S. Theatre. Moscow: Vyssaja Skola, 1985. 223 p.
7. Wilde O. The Picture of Dorian Grey. Selections. Moscow, Progress Publishers, 1979. Vol. I. 390 p.

Анотація

**О. ДЕЙЧАКІВСЬКА. СЕМАНТИЧНІ ТА ПРАГМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ
ПРЕДИКАТИВНИХ ПРИКМЕТНИКІВ**

У статті розглянуто семантичні особливості предикативних прикметників. Проаналізовано відмінності значення структури у разі вживання предикативного прикметника з різними прийменниками. Визначено семантичне наповнення структури у випадку, коли за прикметником слідує підрядне речення чи інфінітив. Водночас розглянуто комунікативні ситуації, в яких вживаються предикативні прикметники. Розглянуті ситуації засвідчують різноманітні типи поведінки адресанта та адресата, що реалізуються через ряд мовленнєвих актів.

Ключові слова: предикативні прикметники, семантичні особливості, прагматичні особливості, мовленнєвий акт.

Аннотация

**О. ДЕЧАКИВСКАЯ. СЕМАНТИЧЕСКИЕ И ПРАГМАТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ
ПРЕДИКАТИВНЫХ ПРИЛАГАТЕЛЬНЫХ**

В статье рассмотрены семантические особенности предикативных прилагательных. Проанализированы изменения значения конструкции Vcop+Adj при употреблении с различными предложными группами. Определено семантическое наполнение рассматриваемой структуры в случае, когда за именем прилагательным следует подчинительное предложение или инфинитив. Рассмотрены коммуникативные ситуации, в которых употребляются предикативные прилагательные. Проанализированные ситуации свидетельствуют о различных типах поведения адресанта и адресата, которые реализуются в различных речевых актах.

Ключевые слова: предикативные прилагательные, семантические особенности, прагматические особенности, речевой акт.

Summary

**O. DEYCHAKIVSKA. SEMANTIC AND PRAGMATIC PECULIARITIES
OF THE PREDICATIVE ADJECTIVES**

The article deals with the semantic peculiarities of the predicative adjectives. The differences in the meaning of the predicative adjectives depending on the use of the structure with different prepositions have been analyzed. Adjective complementation with the “to+Infinitive” and “that clause” has been studied. The analyzed speech acts in which the predicative adjectives are used prove the different roles of the addresser and addressee.

Key words: predicative adjectives, semantic peculiarities, pragmatic peculiarities, speech act.